

Као и сваке године, и ово издање Феста нам је понудило велики број филмова са политичком или друштвено ангажованом проблематиком, па смо се одлучили да вам поближе представимо шест приказаних наслова. Пошто није увек лако дефинисати који би филм пре неког другог могао да се оквалификује у тој категорији, одлучујући чинилац при избору било је „слободно судијско уверење“, иако би и нека другачија селекција вероватно била исто тако оправдана. Осим тога, нека остварења која би се сасвим сигурно нашла у овом избору, попут Дива или Милка нпр, нисмо успели да погледамо, па ће само из тог разлога остати неприказана.

ЧИТАЧ – Крај фебруара је период када већ скоро четири деценије нашим културним небом влада колективна филмска грозница, вешто укомпонована уз тајминг д одеље годишњих награда америчке филмске академије. Тридесет седми по реду међународни филмски фестивал ФЕСТ, највећа филмска смотра у Србији, не тако давно и у блиском окружењу, ове године је 20. фебруара отворен новим филмом Британца Стивена Далдрија

Читач

, остварењем које неће остати упамћено као ремек-дело, што би можда и требало да се очекује од једног филма који има част да отвори Фест, али низом других квалитета пак успешно надомешта овај темељни хендикеп. Иако не треба сметнути с ума да је одлука дирекције вероватно настала опортунистички, због згодног преклапања боравка главног глумца Ралфа Фајнса у нашем главном граду и његовим пристанком да отвори фестивал,

Читач

управо нашој публици може омогућити да га „чита“ не само са стране његове партикуларне или универзалистичке поруке, већ веома конкретног и болног све чешће наметаног историјског и политичког паралелизма између српског и немачког друштва након Другог светског, односно последњих балканских ратова. Мада су многи посматрачи злонамерно протурали тезу како је онај претенциознији део филма тек оправдање за обиље еротског угођаја које ће нам у првој трећини филма пружити увек неодољива Кејт Винслет, награда статуете Оскара која је уследила за најбољу женску улогу није само рутинска компензација за пет ранијих номинација, него и више од убедљивог одговора на дилему да ли је Винслет способна за озбиљне, карактерне улоге. За оне од нас који у то никада нису ни сумњали, бриљирање у улози Хане Шмиц, оцвале нацистичке чуварке једног логора, у добу неколико деценија одмаклијем од

Пише: Дејан Петровић
петак, 20 март 2009 17:09

њених

цивилних

година, и то махом лишеном истинске привлачности и заводљиве тензије, није ни представљала изненађење, посебно у пару са увек одмереним, децентним и пригушеним талентом Ралфа Фајнса. Један случајни сусрет младог Михаела са Ханом, који ће уродити необичним, зачудним, али и уистину страственим спајањем једне незреле, с једном можда презрелом сексуалношћу, оставиће своје последице по судбине свакога од њих, све до меланхоличног и донекле трагичног финала. Од тачке лома, сценарио нас упознаје са Ханином прошлошћу и Михаеловом будућношћу, које ће се још једном испреплести осам година касније, када ће, након популарне књиге једне од преживелих жртава женског логора, организовати суђење његовом особљу. Обоје ће их као мора прогонити оно што у пресудном тренутку

нису

учинили: Хана није учинила ништа да спасе животе недужних заточеница, Михаел није искористио

реалну

прилику да Хану спасе доживотне робије. Једна специфична, осебујна веза установљена међу њима, битнија вероватно и од оне еротске, јесте ужитак у моментима изражајног Михаеловог читања литерарних класика, који се, сплетом околности, неће завршити ни у изолованом свету иза затворских решетки, него ће, као можда једина недвосмислено позитивна околност филма, уродити срећним исходом.

Читач

се сасвим солидно држи и на том чистом наративном, приватном плану, али његова права вредност избија из, на први поглед слабије ухватљивих детаља, као што је огорчени колико и праведни монолог једног студента о факту да се тим женама суди само

због тога што је књига жртве доспела у јавност, а о свакидашњем неславном, покаткад и

криминалном

понашању оне вазда прилагодљиве „тихе већине“

свих нас

поново нема ни речи. На тој тачки, где се спајају колективно несвесно немачког послератног друштва (које ће у великој мери управо нашем гледаоцу бити непријатно познато и блиско) и личне Ханине те Михаелове судбине, налази се права порука остварења Стивена Далдрија. Њену вредност не може помутити ни актуелни, већ готово отворено ревизионистички тренд, у коме се на многе вољне и невољне нацисте гледа са блажим, ако већ не и експлицитно благонаклоним очима – јер се

Читач

држи доследно неутрално спрема вредносног одређења Хитлеровог периода, као и улоге Хане Шмиц у њему – као ни разблажени, неуверљиви завршетак, који више нагиње тривијалној патетици него озбиљној жељи за преиспитивањем тих најстрашнијих година двадесетог века, чега нам никада не може бити довољно, ако уистину желимо да се оне ама баш никада више не понове.

ЕЛИТНА ЈЕДИНИЦА – Велику пажњу фестовске публике у ударном програму „Хоризонти“ заслужено је привукао освајач берлинског „Златног медведа“, бразилски акциони спектакл Елитна јединица Жозе Падиља. У питању је наслов веома сличан широм глобуса прослављеном остварењу Град Бога, феноменалан прошлогодишњи документарца Манда Бала: пошаљи метак (који је наша публика могла да види на протеклој „Слободној зони“) такође му је на трагу, као и победнички филм са истог фестивала Духови Ците Солеил о бескрајној спирали уличног насиља на улицама Хаитија. Дакле, ово је још један врхунски бразилски филм који тематизује брутално насиље на улицама његових великих градова, с тим што је за разлику од Манда Бале где се радило о Сао Паолу, овде у питању сам Рио де Жанеиро. Суштинска, и то драстична разлика у односу на Град Бога налази се у ауторовом светоназорном опредељењу: док је горе поменути сагледан из визуре једног појединца из његових бескрајних сиротињских фавела, Елитна јединица пружа нам поглед са друге стране, оне моћније, богатије и криминалним фавелама супротстављене. Иако им је сценариста исти, што је вероватно узроковало префињеним занатским решењима у оба филма, укључујући ту и водећу нарацију главног протагонисте. Он је Насименто, шеф специјалне јединице полиције који, иако му ни обични, свакодневни задаци нису нити мало наивни, од стране политичког врха добија наређење за наизглед немогућу мисију: да обезбеди сигурност Папе Јована Павла ИИ, који је своју посету Бразилу 1997. године желео да уприличи управо у једној злогласној сиротињско/криминалној фавели! А Папи се не противречи... Све што ће се том приликом догодити иза кулиса ове посете, заправо је драматизација тог конкретног тренутка, далеко суровијег и бруталније истинитог од свега што можемо видети с ове стране филтрираног, заглупљујућег и манипулативног медијског универзума. Да ствари буду горе, супруга му се управо порађа и испоставља му једну од оних врста ултиматима који налажу безуслован повратак мирном и „нормалном“ животу, што подразумева напуштање овог типа посла. Међутим, адреналинска напетост је зависност посебне врсте, и у маестралној филмској режији она ће нас водити све до самог краја, када ће Насименто коначно успети да пронађе свог достојног заменика, који ће морати да прође кроз нарочито суров и крвав процес иницијације. Једног од двојице главних кандидата који су присутни од самог почетка, тек половично савршени, јер првог одабира због тога што воли рат, а другог зато што (слепо) верује у право и правду! Њихов пресек би можда би оно што Насименто (пре свега имајући себе у виду!) сматрао идеалним склопом особина за носиоца такве примамљиве и

Пише: Дејан Петровић
петак, 20 март 2009 17:09

незахвалне функције. Више од свега, од ендемске корупције и поља смрти, гледаоца ће шокирати заправо недвосмислено одсуство било каквог моралисања, што би можда карактерисало левичарски приступ

Града Бога

, па чак ни екви-дистанце коју приликом да публици пружи увид у све стране процеса нуди неутрални

Манда Бала: пошаљи метак

. Далеко од тога,

Елитна јединица

не само да се лицемерно не згражава и патетично не осуђује (зло)употребу моћи и силе оне срећније/богатије половине бразилске популације, већ бисмо се, нарочито финалним кадровима захваљујући, могли усудити да устврдимо да чини једну отворену десничарску глорификацију насиља, за шта не сумњамо да ће код многих, посебно млађих гледалаца, наићи на веома благонаклон, сасвим могуће и култни, пријем. Како год било,

Елитна јединица

један је од несумњивих врхунаца овогодишњег Феста и последње што себи смете дозволити јесте да га – пропустите!

ПОКЛОН ЗА СТАЉИНА – Једно од највећих позитивних изненађења фестивала Поклон за Стаљина

стигло нам је од Рустема Абдрашева, у успелој емотивној причи за дуго памћење. Ако је Казахстан већини људи на свету познат као можда тек једна од безбројних новонасталих бивших совјетских република које све једна другој наликују као јаје јајету, својих ворхоловских „пет минута славе“ (не)заслужено стекао бизарним, па и безобразним поигравањем овим топонимом од стране ноторног Бората; ово је једно уметничко дело које ће свом гледаоцу омогућити снажну емпатију с народом те велике кавкаске земље. Одавно већ заборављени соц-реалистички поступак подсетио нас је на прошлогодишњи филм са Феста

Агитбригада: удри непријатеља

а уистину импресивна, незаборавна фотографија можда ће нам у сећање призвати скорашњи велики хит Сергеја Бодрова

Монгол

, док пасионираним љубитељима седме уметности неће промаћи ни очигледне паралеле са легендарном

Ургом

Никите Михалкова. Током нешто више од седам деценија свог постојања, највећа социјалистичка држава на свету самом својом недемократском и тоталитарном структуром починила је мноштво злочина и неправди, а Абдрашев

Поклоном за Стаљина

жели да укаже на једну од њих. Наиме, непосредно након другог светског рата, у време прославе јубиларног седамдесетог Стаљиновог рођендана, вршене су пробе за совјетску нуклеарну бомбу, а истовремено бројне и веома разнолике мањинске заједнице приморане на насилно пресељење управо у Казахстан. Ово ће постати

Пише: Дејан Петровић
петак, 20 март 2009 17:09

поприште за носталгичну евокацију властитог детињства једног данас средовечног мушкарца, што ће исправном одлуком аутора да завршни део филма прикаже у реалном времену, нужно ставити једну критичку дистанцу на ултра-реалистички проседе рађен у стилу тада популарних филмских журнала, што је нпр. ствар која је тако видљиво недостајала

Агитбригади

. Прве поратне године, због свеопштег сиромаштва, мучне и тегобне за све, ипак не доносе свима и једнаке прилике, па ће нашем гледаоцу, посебно оном старијем, све ово некако и превише добро бити познато из властитог искуства, као примерице комесарско уклањање сваког симбола религиозности из

новог друштва

. Карактери су пажљиво осликани, непрегледни низови предивних степа одлично би могли да функционишу и без икаквог дијалога, или чак тона, док би поглед на све поратне страхоте из визуре једног симпатичног детета, требало да умањи непожељни афективни потенцијал (што је исти поступак који је применио и нпр. Шлендорф у Лименом добошу

) и неометано пренесе информацију неупућеном, а заинтересованом гледаоцу. Најзад, управо се у детаљу који носи и наслов овог дела крије суптилна и сублимирана процена тог времена, а оно само ће нам помоћи да се још једном подсетимо како једина истинска подела међу људима може бити само она која их дели на добре и лоше.

БЈУИК РИВИЕРА – С великим ишчекивањем публика Феста дочекала је хрватско остварење, пристигло са ореолом победника европски престижног фестивала у Сарајеву Бјуик Ривиера Горана Рушиновића. Томе је свакако додатно доприносила и чињеница да је филм рађен по истоименом кратком роману најистакнутијег писца млађе/средње генерације на овим просторима Миљенка Јерговића, који такође потписује и сценарио. О балканским ратовима деведесетих много је писано и снимано, тако да није лако пронаћи неки нови аспект тих сукоба, а управо је то оно што је пошло за руком ауторима овог дела. У овом својеврсном антиавантуристичком road-movie филму, с формалне стране блиском радовима Вима Вендерса, који се хотимично одиграва

нигде

, у измишљеном питорексном градићу америчког средњег Запада, сусрешће се судбине два обична појединца пореклом из Босне, трагичним ни више ни мање него већина оних који су остали у својој матичној домовини. Међутим, Јерговић луцидно увиђа посве јединствен антагонизам који увелико важи само за просторе тзв. дијаспоре. Наиме, у страном свету где се говори неким туђим језиком, у тренуцима када се зачују познате речи из своје земље, нагонски се осећа позитивна емоција. Оно што је наш спецификум, пак, чини то да се упознавање обавезно одвија са извесном дистанцом, са обе стране.

Такав је случај и у

Бјуик Ривиери

, филму минималистички сведеном и лишеном било какве „акције“, што последично носи одсуство и било какве амбиције за запаженијим успехом са оне стране (атлантског)

Пише: Дејан Петровић
петак, 20 март 2009 17:09

океана. Двојица емиграната различитих националности из Босне и Херцеговине, Вуко и Хасан, у одличним перформансама изразитих антипода Леона Лучева и Славка Штимца, сусрешће се у далекој недођији и започети дан који ће им променити све. Хасан је мање оптерећен политиком, што није чудно ако знамо да је у САД стигао пре рата, за разлику од свог добојског сапатника, међутим неке ствари се не могу лако ни до краја свесно потиснути. Веома је успео лик Хасанове супруге, персонификације Правог Странца, која упркос уложеном труду и солидним енглеским оба „ратна хавера“ не успева да разуме баш ништа из њихове вербалне и невербалне комуникације. Једино што је обојици остало као (пре)остатак из неких бивших живота јесте фамозни аутомобил Бјуик Ривиера који ће напослетку уродити једном смрћу и једним изневеравањем „бабиног“ завета, једним крајем физичким и другим менталним и моралним, у веома добром филму који се ниједног тренутка не спушта на ниво пропагандног, или чак моралистичког свезналачког судије, већ пре нагиње меланхоличном, фаталистичком погледу на једнозначну неизбежност и немогућност, како правог суживота, тако и потпуног одрицања и мржње. Филм за размишљање који треба разумети, јер трагични историјски рецидив који се генерацијама код нас преноси, са свим својим иновативним последицама, не може и неће бити ваљано препознатљив публици изван нашег балканског полуострва, која не дели заједничко искуство људског пораза, њему тако својственом.

ФРОСТ/НИКСОН – Један у правом смислу речи типичан холивудски редитељ Рон Хауард, подухватио се у свом новом остварењу Фрост/Никсон прилично незахвалног пројекта. Након што сви памтимо филм који је обележио деведесете, готово четверосатну монументалну епску сагу Никсон

Оливера Стоуна, овај, вероватно најнепопуларнији амерички председник у скоријој историји, овековечен је на великом платну, мада додуше имплицитно, и у солидном скорашњем филму Убиство Ричарда Никсона

са вишеструким оскарровцем Шоном Пенем у главној улози. Да ли је на болну и осетљиву тему из недавне националне прошлости могуће проговорити на нови начин, питање је на које Хауард одговара драматизацијом једног телевизијског интервјуа који је, сада већ бивши вођа највеће светске супер-силе, дао популарном британском новинару Дејвиду Фросту, у неколико наставака током 1977. године. Рутинска режија, игра на сигурно попут прошлородишњег Рата Чарлија Вилсона

на пример, не обилује неким дојмљивим уметничким решењима, али због тога допушта да се пажња гледаоца усредсреди на

садржај

овог филма. Већ помало заборављен, неколико година након добровољног одступања са положаја у афери „Вотергејт“, Ричард Никсон проводи дане у својеврсној резигнираној самоизолацији, све док му не стигне толико примамљива понуда да би је, уколико допустимо себи да парафразирамо Кополиног

Кума

, било немогуће одбити! Свако из својих разлога, тек, Фрост и Никсон ће напослетку укрстити копља

у четири маратонске ТВ епизоде, након претходног писменог договора о избору тема. Опијен планетарном славом коју је задобио успешном сарадњом са бројним звездама из света „шоу бизниса“, Фрост се у тој мери охрабрио да је имао у плану да васкрсавањем главног негативца на светлост дана коначно докаже себи и другима да је „озбиљан“ новинар. Међутим, као што је то и било за очекивати, коначан сусрет ова два антипода уродио је катастрофалним резултатом по самог Фроста: прве три емисије Никсон га је, наизглед без претераног труда, напросто потукао до ногу, онако како би се вероватно догодило да негде заиграју Манчестер Јунајтед и Јавор из Ивањице. Ни темељна припрема сасвим солидно оформљеног новинарског тима није била од претеране помоћи, врло брзо је постало видљиво да су у питању играчи

из два различита

жанра

, од оне врсте људи која се међусобно обично никада не сусреће. Што је била негативна спознаја понајвише за самог Фроста. Хауард током разговора и између њих умешно прави психолошке профиле обојице протагониста, пружајући и неке мало познате сличности, којима се превејани лисац Никсон служио да омете свог саговорника. Међутим, последња емисија донела је сензацију, толико жељно ишчекивано

признање

председника које је дуговао свом народу, мада ваља признати да до њега не би ни дошло да оно у сам разговор унапред од Никсона није било укалкулисано. И управо је тај детаљ из последње дебате, којим је Фрост стекао (не)заслужено место у националној историји, ушао у колективно памћење Американаца. Најзад ће и површни шоумен у последњем личном сусрету добити искрене изразе

зависти

због лежерне опуштености коју емитује око себе, а што старом, озбиљном десничару никада није полазило за руком, и што је било, не треба сумњати, један од разлога његове толико дубоке (незаслужене?) омражености.

СЛУЧАЈ БАДЕР-МАЈНХОФ - На врхунцу наизглед идиличног периода „државе благостања“ – који, по свој прилици, у скорије време неће поново бити достигнут – седамдесетих година прошлог века западну Европу је ужаснула серија сурових

терористичких напада, понајвише у Италији и Немачкој. Пажљивији гледаоци фестивала ће се сигурно сетити изузетног филма Добро
јутро, ноћи
о отмици и бруталном убиству италијанског премијера Алда Мора од стране Црвених бригада, који је имао част да затвори 32. издање Феста. Такође, о раду њихових нешто млађих грчких колега
, групе „17. новембар“ могли сте од стране овог аутора да читате у прошлом броју магазина СТАТУС. У изнимно значајном филмском остварењу
Случај Бадер-Мајнхоф
немачког режисера Улија Едела, с неколико деценија пристојне, можда и превише безбедне временске дистанце, прилично верно се реконструише особени дух епохе, односно специфичног страха и терора који је у њој владао. У за нијансу предугом филму можемо пратити генезу настанка фамозног РАФ-а, односно његове ударничке песнице, оличене у дојмљивом
а ла Бони & Клајд
тандему Андреас Бадер – Урлике Мајнхоф.
Случај Бадер-Мајнхоф
оправдано почиње успешним приказом студентских протеста оног варљивог лета 1968, који је заправо увелико изродио овај његов делатни наставак
, што ће зорно бити приказано једном од најснажнијих сцена филма, када на сахрану једног од вођа РАФ-а Холгера Мајнса – преминулог од штрајка глађу, услед вероватно намерно касног доласка лекара – стиже рањени и маргинализовани, а некада харизматични лидер студентског покрета Руди Дучке, који ће пркосно ускликнути „борба се наставља!“. Управо су тренуци, како нас Едел исправно упућује, атентата-са-одложеним-дејством на Дучкеа можда пресудно условили одвајање једне насилне групице, која ће годинама након престанка демонстрација, на свој начин наставити „борбу“ против капиталистичког поретка и његових империјалистичких тежњи. Зашто су те групе настале само у Италији и Немачкој, можда није тешко закључити уколико знамо да су се управо ове две нације најтеже опорављале од сопствене тешке, горке прошлости фашизма односно нацизма, а да је управо тада стасала једна генерација која није непосредно памтила то доба, иако је сав његов терет на својим крхким леђима имплицитно морала да носи. Очајнички отпор према насилном систему, нужно је довео до истих таквих метода, а апсолутна диспропорција снаге и моћи ова два насилна покрета (државног и револуционарног) исходовала је очекиваним поразом оног слабијег, који није успео у својим настојањима – и то пре свега због тих и таквих насилних „метода“ – да на своју страну придобије већину грађанства. Посебно су упечатљиве епизоде заједничког вежбања у „тренинг кампу“ са палестинским терористима, када сав апсурд сусрета овакве урбане гериле
, у Еделовом филму портретисане углавном као градских мангупа
са културно, светоназорно и тактички непојмљиво другачијом групом устаника против израелске државе, у потпуности долази до изражаја. Најзад,

Фест 2009: Трагичан рецидив преношен генерацијама

Пише: Дејан Петровић
петак, 20 март 2009 17:09

већина затворених терориста ће извршити колективно самоубиство, Урлике Мајнхоф нешто пре осталих, иако ће и до данас остати спорно да ли су заправо били убијени

. Како год, Еделов филм је махом рутинска документаристичка драматизација углавном познатих догађаја, које ће умешно разрадити и међусобно довести у везу узрока и последице, и као такав има своју историјску вредност те га свакако вреди, можда и више пута, погледати.